

V Ljubljani, 1. 2. 2024

Strokovni posvet s poznavalci, skrbniki in lastniki fotografskega gradiva, zbirk in zapuščin ob razstavi *Slovenske umetnice v obdobju 1850–1950*

Strokovni posvet s poznavalci, skrbniki in lastniki gradiva o fotografijah, delujočih v obdobju 1850–1950, Galerija Jakopič, Ljubljana, 2024 © Blaž Gutman / MGML

Ob pripravi dela razstave o fotografijah v sklopu projekta *Slovenske umetnice v obdobju 1850–1950* smo se v Galeriji Jakopič posvetili področju, ki je na eni strani slabo raziskano, na drugi pa se sooča s številnimi izzivi, tudi kar se tiče muzejske metodologije raziskovanja.

Iskanje gradiva

Kustosinji dr. Marija Skočir in Julija Hoda sta se iskanja gradiva za razstavo po zbirkah in arhivih muzejev in drugih inštitucij sprva lotili po ključu »fotografije iz obdobja 1850–1950« in pri tem večkrat naleteli na odgovor: »Ničesar ne hranimo.« To kaže na potrebo po drugačni metodologiji iskanja gradiva: potrebno je prečesati obrtne registre in mestne ter pokrajinske arhive, da najprej pridemo do imen žensk, ki so vanje zapisane s poklicem fotografije, šele nato se lahko začne brskanje po muzejskih, knjižničnih in drugih zbirkah ter arhivih. Zanimivo je, da med raziskovanjem pogosto naletimo na fotografsko gradivo, ki predstavlja oblačilno kulturo tega časa, portrete znanih posameznikov, je dokument določenega dogajanja ali pa določenega kraja, ..., torej na gradivo, ki je bilo razvrščeno po povsem drugih kriterijih kot po imenu fotografije.

Zakaj posvet?

Ker si predstavljamo, da je razstava šele prvi poskus bolj sistematične in širše, vseslovenske predstavitve dela fotografij med letoma 1850 in 1950, smo ob njej prepoznali dobro priložnost za nadaljnji razmislek in raziskave, prav tako smo si želeli galerijski prostor odpreti za srečanje med stroko in pa posamezniki, ki doma hranijo gradiva o določenih fotografijah oz. imajo o njihovem delu kakršnekoli informacije. Zato smo v torek, 30. januarja 2024, organizirali Strokovni posvet s poznavalci, skrbniki in lastniki gradiva o fotografijah, ki je po objavi poziva za nastop na posvetu oz. za pridobivanje gradiva v lasti posameznic in posameznikov iz vse Slovenije doživel dober sprejem, tako med stroko kot širše.

Predstavitve fotografinj in njihovih dragocenih zapuščin

Na posvetu je bilo v dveh sklopih predstavljenih devet prispevkov desetih avtoric oz. avtorjev. Prvi sklop je bil namenjen predvsem institucijam, ki gradivo v svojih zbirkah hranijo, dokumentirajo in z njim razpolagajo.

Uvodoma smo se seznanili z obsežno **Slikovno zbirko Narodne in univerzitetne knjižnice v Ljubljani (NUK)**. Skrbnica Slikovne zbirke NUK **Urša Kocjan** jo je predstavila v navezavi na posamezne primere slovenskih fotografinj iz obdobja 1850—1950. Več smo izvedeli tudi o zapuščini štirih fotografinj iz fondov **Muzeja novejše in sodobne zgodovine Slovenije**. Muzejska svetovalka in vodja fototeke **Katarina Jurjavčič** je predstavila **Julijano Šelhaus** (mama priznanega fotografa Edija Šelhausa), **Marijo Bavec – Mimi**, **Jožico Jeraj** in **Vero Savič**. **Dr. Jerneja Ferlež** iz **Univerzitetne knjižnice Maribor** se je v svojem prispevku posvetila ženskam, ki so se na območju Maribora obrti izučile pri fotografijah in nato odprle lasten atelje oz. so delovale skupaj z njimi. Izpostavila je **Olgo Biesik**, **Elo Plohl** in **Nado Pelikan**. Na območje Šaleške doline nas je z zgodbama o fotografijah **Josipini Ivanki Vidrih** in **Fani Vrabič** popeljala **Mateja Medved** iz **Muzeja Velenje**. Poudarila je, da so iz zapuščine Fani Vrabič dragocene dokumentarne fotografije vasi Škale, ki je danes ni več.

Iz prvega dela posveta je bilo mogoče razbrati, da je bila ljubezen do fotografske obrti pogosta znotraj družine, oz. da so se fotografinke obrti naučile od svojih mož, očetov, bratov. Zanimivi so tudi primeri, ko so ženske po smrti očetov ali po ločitvi ohranile fotografsko dejavnost oz. vzpostavile svojo.

V drugem delu posveta, osredotočenega na družinske zapuščine, smo prisluhnili zgodbi družine Pelikan, katere dediščino hranijo in vedno znova obujajo znotraj **Fotohiše Pelikan**, s sodelavci katere smo dragoceno sodelovanje stkali tudi za našo razstavo. **Urška Todosovska-Šmajdek** in **Helena Vogelsang Novak** iz **Muzeja novejše zgodovine Celje** sta med drugim povedali, da je bila hiša družine Pelikan deležna obsežne prenove in bo javnosti v celoti predstavljena konec aprila. Studijske fotografije zaenkrat neznanih mariborskih gledališnikov in nekaj umetniških fotografij **Nade Pelikan**, ki je bila, kot je bilo slišati na posvetu, »fotografinja s srcem in talentom«, je predstavil njen zet **Edvard Ravbar**, medtem ko je zgodbo svoje matere **Ane Jožefe Ciglič Juršič** podala njena hčer **Rahela Juršič**. Anin brat je bil znani fotoreporter pri časopisu Dnevnik Marjan Ciglič, delila sta si tudi atelje.

Veliko zanimanja je požela zgodba fotografinke s Trat Terezije Mostler. Njen mož namreč ni bil fotograf in pravzaprav ni znano, kje se je priučila obrti. Kot je še povedala **dr. Sonja Bezjak**, **sociologinja in direktorica Muzeja norosti**, je Terezija živela v skromni hiši ob gozdu in veljala za vaško posebnico, je pa bila prav zaradi obrti, ki jo je opravljala, dobro sprejeta v skupnost. Priljubljena je bila, ker je znala v objektiv izvrstno ujeti trenutke iz vsakdana. Zanimiv vidik, da se je marsikatera podoba, ki jo je v obravnavanem obdobju posnela fotografinja, znašla na razglednicah, je delil **zasebni zbiralec Maksimiljan Košir**. V svoji zbirki hrani dragocene razglednice, na katerih so fotografije **Elze Schretter**, **Milene Pavlin - Mile** in **Marije Tičar**.

Po posvetu

Po strokovnem posvetu in slišanih prispevkih je še bolj do izraza prišla želja, da bi tudi v prihodnje za širšo predstavitev dejavnosti žensk v fotografiji, nenazadnje pa tudi za splošno predstavitev zgodovine fotografije na Slovenskem, moči združili muzealci oz. skrbniki fotografskih gradiv, ki delujejo znotraj

različnih institucij, in posamezniki, ki doma hranijo zapuščine določene fotografinke. Nekaj tovrstnih povezav se jih je že stkalo na dogodku v Galeriji Jakopič. Z veseljem prav tako najavljamo, da bo na podlagi na posvetu predstavljenih prispevkov v kratkem izšel zbornik v elektronski obliki, ki bo dostopen širši javnosti in bo lahko služil za nadaljnja raziskovanja.

Hkrati v Galeriji Jakopič ostajamo odprti, da nam do konca razstave ***Slovenske umetnice v obdobju 1850–1950*** na mail galerija.jakopic@mgml.si pošiljate gradivo o fotografinkah, ki ga hranite doma. Z veseljem vam bomo pomagali z nasveti, kako z njim ravnati.

Za konec bi se radi iskreno zahvalili vsem kolegicam in kolegom iz stroke, ki so nam priskočili na pomoč pri pripravi razstave in tudi posveta ter vsem posameznicam in posameznikom, ki ste z nami delili informacije o fotografinkah. Z vašo pomočjo smo napravili velik korak naprej glede vedenja o začetnem delovanju žensk na področju fotografije na Slovenskem!